

"תורתך שעשועי"

יו"ל ע"י בית מדרש לבעלי בתים ולגמלאים - גני הדר פתח תקוה

"וכל אשה חכמת לב בידיה טו" (שמות ל"ה, כ"ה) (חלקן של הנשים במעשה המשכן)

חיוב נשים בעשיית המשכן - חלקן החשוב של הנשים במעשה המשכן מוזכר ומודגש במספר פסוקים, ופוסק **'רמב"ם'**: "והכל חייבין לבנות ולסעד בעצמן ובממונם **אנשים ונשים** כמקדש המדבר" (הלי בית הבחירה פ"א הי"ב), **'וכסף משנה'** שם מביא כמה מהפסוקים הללו שהיוו מקור לפסק זה, ונביא פסוקים אלו ונדון במשמעותם.

פסוק א' - הכרובים - דמות זכר ונקבה

על הפסוק בפרשת **'תרומה'**: "ועשית שנים **כרובים** זהב, מקשה תעשה אתם משני קצות הכפרת" (שמות כ"ה, י"ח), אומרים המפרשים הסברים שונים לגבי משמעות הכרובים: **'רש"י'** אומר: "כרובים. דמות פרצוף **תינוק** להם". **'רובנו בחיי'** אומר: "ועל דרך הפשט שנים כרובים **זכר ונקבה היו**, להודיע כמה ישראל חביבין לפני הקב"ה **כחבת זכר ונקבה**, וכן דרשו חז"ל במסכת **'יומא'** פרק אמר להם הממונה (נד). אמר רב קטינא בשעה שישאל עולים לרגל היו מגלים להם את הפרוכת ומראים להם **הכרובים שהם מעורים זה בזה** ואומרים ראו חבתכם לפני המקום **כחבת זכר עם נקבה...**"

ובעל **'תורה תמימה'** מביא את דברי **'רובנו בחיי'** ותמה על דבריו: "איני יודע מי מלל לרבותינו דלהכרובים היה לאחד צורת זכר ולאחד צורת נקבה". והנה, מצאתי מקור **'בזוהר הקדוש'** (חלק ב' דף רע"ח ע"א - תוספות) שאומר זאת: "את השמים ואת הארץ אלן רזא דתרין כרובים **חד זכר וחד נוקבא** למהוי דביקין אלן באלין בחביבותא".

למשמעות צורת הכרובים - בעל הטורים אומר: "ופניהם איש אל אחיו - כמו שני חברים שנושאים ונותנים בדברי תורה". ולפי זה נראה לומר, שגם צורת זכר ונקבה באה ללמד על החלק של הזכר והנקבה בלימוד התורה, ושניהם שווים בה, שאת התורה צריכים להחזיק וללמוד גם הזכר וגם הנקבה. ועוד, שרק ע"י העזרה של האשה לבעלה הוא יוכל ללמוד תורה.

פסוק ב' - "ויבאו האנשים על הנשים" - ויבאו האנשים על הנשים" (שמות ל"ה, כ"ב). ויש להבין משמעות הביטוי - **'האנשים על הנשים'**. **'אונקלוס'** משאיר באתה צורה: "ומיתין גבריא על נשיא". בתרגום **'יונתן'** מתרגם את המילה - **'על'** במובן של - **'עם'**: "ואתו גובריא עם נשיא". וכן מפרש **'רש"י'**: "על הנשים - עם הנשים וסמוכין עליהם. ומובא שם בסוגרים שתרגום **'אונקלוס'** השאיר את המילה **'על'** כפי שהיא, כי מתרגם את המילה **'ויבאו'** במובן **'שהביאו'**, כלומר, שהאנשים הביאו את התכשיטים הללו **בעזרן על הנשים**.

ונראה לומר, שהביאו את תכשיטי הנשים בעזרן עליהן, בכדי שלא יחשבו, שהן מביאות את התכשיטים, שיש להם באוהל, ולא משתמשות בהם, ולכן התנדבו להביא אותם. לכן מדגיש שהם הביאו את התכשיטים בעזרם עליהן, שהם מחבבות אותם, ולכן עונדים אותם, ובכל זאת התנדבו מנדיבות הלב להביאם למשכן.

הנשים היו ראשונות להביא את התכשיטים - רמב"ן מגדיל את נדיבות לבן של הנשים ואומר, שגם לאנשים וגם לנשים היו תכשיטים, אלא שהנדה בתכשיטין מצויה אצל הנשים יותר, וכלן היו להן, ופרקו נזמיהן וטבעותיהן מיד, **ובאו תחילה**, והאנשים אשר נמצאו להם הביאו עמם, כי טעם על הנשים, שהן היו שם **בראשונה והאנשים נטפלו להן**. וכן מפרש **'רובנו בחיי'** ומגדיל את מעלתן בזה, שלעגל לא רצו לתת את תכשיטיהן ולמשכן התנדבו ראשונות: "לשון על הנשים יורה, כי הנשים באו שם בתחילה וכאשר באו האנשים כבר נמצאו שם הנשים שהביאו שם נדבתם תחילה, וזאת מעלה גדולה בנשים, כי במעשה העגל לא רצו לתת תכשיטיהן שכן כתיב (שמות לב, ב) ויאמר להם אהרן פרקו נזמי הזהב אשר באוזני נשיכם בניכם ובנותיכם, וכתוב (שם, ג) **ויתפרקו כל העם את נזמי הזהב אשר באוזניהם** ולא אמר **באוזני נשיהם** כי לא רצו הנשים בכך, אבל נדבת המשכן רצו לתת תכשיטי הזהב שלהן בחפץ גדול, עם היות ענין טבעי בנשים להשתעשע ולשמוח בתכשיטיהן והם הם עיקר שמחתן וחמדתן... וקדמו במצוה הזאת לאנשים".

השכר שקיבלו הנשים על נדיבותן בעוה"ז ובעוה"ב - מובא **'פרקי דרבי אליעזר'** (פרק מ"ד): "ידן אהרן דין בינו לבין עצמו, אמר, אם אני אומר לישראל תנו לי כסף וזהב מיד הם מביאים. אלא הריני אומר להם תנו לי נזמי נשיכם ונזמי בניכם ובנותיכם והיה הדבר בטל ממנו. שמעו הנשים ולא קבלו עליהם ליתן נזמיהן לבעליהן אלא אמרו להם אתם רוצים לעשות שקוץ ותועבה שאין בו כח להציל לא שמעו להם. ונתן הב"ה שכרן של נשים בעוה"ז ובעוה"ב. ומה שכר נתן להם לעוה"ב לעוה"ז שהן משמרות ראשי חדשים שני המשביע בטוב עדיך תתחדש כנשר נעוריך. ראו האנשים שלא קבלו הנשים ליתן את נזמיהן לבעליהן ועד אותה שניה היו הנזמים באזניהם כמעשה המצריים וכמעשה העברים ופרקו את נזמיהם שבאזניהם ונתנו שני ויתפרקו כל העם את נזמי הזהב אשר באזניהם, **באזני נשיהם** אין כתיב כאן אלא **באזניהם**". על דברי **'רש"י'**: "עם הנשים וסמוכין אליהם" **יש להבין**, מדוע לא מספיק לכתוב - **'עם הנשים'**, ומה בא להוסיף במילים - **'וסמוכין אליהם'**? בעל ספר **'משכיל לדוד'** מסביר, שהיינו חושבים שבאו ביחד, אך את המתנות נתנו בנפרד. לכן מסביר שהאנשים הביאו את מתנותיהם בסמוך למתנת הנשים, כי התביישו להביא נדבתם, כי לפני כן נתנו זהב לעגל, והיו יראים שמא לא תתקבל מנחתם, לכך היו מערבים נדבתם עם נדבת הנשים שלא נתנו לעגל, בכדי שמנחתם תתקבל אגב זה של הנשים. ולפי זה, נפרש ויבאו האנשים על הנשים שהאנשים הביאו את מתנתם ביחד עם המתנה של הנשים שהמתנות היו מעורבות.

פסוק ג' - "וכל אשה חכמת לב בידיה טו" - "וכל אשה חכמת לב בידיה טו, ויביאו מטה את התכלת ואת הארגמן את תולעת השני ואת השש" (ל"ה, כ"ה). מדוע מודגש - **'בידיה'**, הרי ברור שטווים בידיים, ומדוע מתחיל ביחיד - **'אשה'** ומסיים ברבים - **'טוו'**? **'רשב"ם'** מסביר שהמילה **'טוו'** מתייחס לנשים, אשר כל אחת מהם טוותה בידיה. ומביא דוגמא לכך - **'כמו ידה ליתד תשלחנה, ידה'** ביחיד ויתשלחנה **'ברבים'**. **ונראה לומר**, שאפשר גם לטוות ע"י מכשירים שונים, אבל בשביל קדושת המשכן שיוכלו לעשות כוונה לשם שמים, טוו דווקא בידיים. ובעל **'הכתב והקבלה'** מסביר בצורה דומה: "הטו" היתה מעשי **ידיהם ממש**, לא קנו הטווי מאחרים, אף לא שכרו פועלים לטוות, רק הם עצמם השתדלו בטווי לחבוב מצוה". **ונראה להוסיף**, שבגלל קדושת הטווייה, כל אשה שיתפה את שתי ידיה במצווה, ולכן נאמר **'בידיה'** ברבים, וגם המילה **'טוו'** ברבים, לא מוסבת על נשים רבות, אלא על שתי ידיה.

נסים שהיו לנשים בשעת הטווייה - בעל **'שפתי כהן'** מסביר, שמיד כאשר הנשים היו לוקחות את התכלת בידיהן בשביל לטוות אותן, היה סיוע אלוקי שהיה נטוה מאלו. כלומר, **'בידיה'** - מיד שנגעה בידיה מבלי שתעשה כל פעולה נוספת, מיד נוצר המטווה בדרך נסית, כי כל אשה שהיתה חכמת לב, ובלב שלם רצתה לפעול למען המשכן, מיד קרה הנס הזה. ולכן נאמר - **'טוו'** ברבים, לומר - האשה ועוד כח אלוקי שהיה מעורב בדבר. וכמו המעשה של **רבי חנינא בן דוסא** שראה אבן אחת וביקש להעלותה לירושלים וסתתה וכיירה ולא היה

יכול להעלותה, שהיו שואלים ממנו ממון רב, עד שנודווגו לו חמישה מלאכים בחושבו שהם בני אדם ואמרו לו תן לנו חמישה סלעים ובלבד שתתן אצבעך עמנו, נתן אצבעו עמהם ונמצאו עומדים בירושלים וביקש ליתן להם את הסלעים ולא מצאום, נכנס ללשכת הגזית ואמרו לו מלאכי השרת היו (שיר השירים רבה א', ד). **ויעוד** נס שכתוב: "ויביאו מטוה את התכלת ואת הארגמן את תולעת השני ואת השש" שישנם כאן ארבעה סוגים המחולקים לשתי קבוצות, כמובן מזה שפעם כתוב 'את' ופעם 'ואת'. ומסביר, שהיו מתחילין במין אחד ומוצאין המין האחר טווי והיו מביאין שניהם. היו מתחילים לטוות את התכלת מיד היה טווי גם הארגמן, ומיד שהתחילו לטוות את תולעת השני מיד היה טווי גם השש. וזה נותן הסבר נוסף מדוע נאמר - 'טווי' בלשון רבים. ומה שאמר וכל אשה חכמת לב שהיא חכמה באמון ידי לבד, ולזה לא אמר וכל אשה חכמת לב טווי בידיה, אלא חכמת לב בידיה, באמון ידי לא בטויה.

פסוק ד' - 'טווי את העזים' - החכמה היתירה של הנשים: "וכל הנשים אשר לבן אתנה בחכמה, טווי את העזים" (שמות ל"ה, כ"ו). מה היתה החכמה היתירה בפעולה זו? מסביר בתרגום 'ונתן': "וכל נשיא דאתרעי לבהון עמהון בחכמתא הוון עזלן ית מעיזיא על גוייתהון ומנפסיין יתהן כד הינון חייין". כלומר, היו טוות בעוד הצמר על העזים. וכן מביא 'רש"י': "טווי את העזים - (שבת צ"ט) היא היתה אומנות יתירה שמעל גבי העזים טווי אותן".

הצורך באומנות זו - על הצורך באומנות זו ניתנו מספר הסברים: א. 'ספורנו' מסביר, שבזמן שהצמר מחובר למקורו אז יש בו זוהר נוסף, אך לאחר שפושטים אותו מהעזים מתמעטת איכותו. ב. בעל ספר 'משכיל לדוד' מסביר שהאריג הזה לא היה צבוע, ולכן היה צריך לשמור על נקיות הצמר או השיער, ובזמן שמחובר לעזים אינו מתלכלך במשמוש הידיים, אבל ביריעות התחתונות שהצמר צבוע לא הוצרכו לזה. ג. בעל 'תפארת יהונתן' מסביר, שהסיבה היא בכדי שלא יקבל טומאה: "ונראה הטעם כי כל הנשים נתאו לארוג לצורך המקדש, ולא ימלט בששים רבוא שלא היה נשים שלא היו נדות, וכל המלאכה היה בבוקר ולא היה עת להיטהר, לכך טווי מעל העזים במחובר לבעלי חי ואינו מקבל טומאה".

מקור מדרש זה - 'רע"ב' טוען שהדבר לא נדרש מזה שכתוב - 'טווי את העזים' ולא - 'טווי את נוצות העזים', כי אפשר לפרש את הביטוי - 'עזים' כמו שמובא בפרשת 'תרומה' שהכוונה לנוצות העזים, כי כתוב שם: "ותכלת וארגמן ותולעת שני ושש ועזים" (שמות כ"ה, ד') ואומר שם 'רש"י' - 'נוצה של עזים'. וכמו ש'אונקלוס' מתרגם - 'ומעזי' עם מ"ם השימוש, כלומר דבר הבא מן העזים. אלא, לומדים זאת מכפילות הפסוקים שבפסוק הקודם נאמר כבר בענין הטווייה: "וכל אשה חכמת לב בידיה טווי, ויביאו מטוה את התכלת ואת הארגמן את תולעת השני ואת השש", אז מדוע צריך להביא בפסוק נפרד את ענין טוויית העזים: "וכל הנשים אשר לבן אתנה בחכמה, טווי את העזים"? ומכאן משמע, שהיתה זו אומנות יתירה, ואינה דומה לטוויית התכלת והארגמן.

אך פירוש זה ב'רש"י' קצת קשה מדברי 'רש"י' עצמו במס' 'שבת' (ע"ד ע"ב) שם הוא אומר: "שטוף בעזים וטווי בעזים. קרא קדריש 'טווי את העזים' (שמות ל"ה) בגופן של עזים משמע". ונראה לומר, שאין סתירה מדברי 'רש"י' בפרשת 'תרומה' כי שם כתוב רק - 'עזים', וברור שאין הכוונה לבעלי החיים אלא לנוצה מן העזים. אך כאן שכתוב - 'טווי את העזים', משמעו שטווי בזמן שהנוצות היו עדיין על העזים. ונראה לומר, שאולי הדיוק הוא גם ממה שכתוב בפסוק זה: "וכל הנשים אשר נשא לבן אתנה בחכמה", בניגוד לפסוק הקודם שבו נאמר רק: "וכל אשה חכמת לב", ומכאן שלטוויית העזים היו צריכים חכמה יתירה, ולא היתה זו טווייה רגילה.

פסוק ה' - המראות הצובאות החביבות ביותר אצל ה' - הפסוק האחרון הקשור לנושא שלנו הוא הפסוק העוסק במראות הצובאות: "ויעש את הכיור נחשת, ואת כנו נחשת במראת הצבאות אשר צבאו פתח אהל מועד" (שמות ל"ח, ח'). בתחילה יש להבין בצורה כללית את המשפט - 'במראות הצובאות אשר צבאו פתח אהל מועד', ובצורה מפורטת מה פירוש הביטוי - 'מראות הצובאות', מה פירוש - 'אשר צבאו', וקמה הכוונה בביטוי - 'פתח אהל מועד' הרי אהל מועד מועד עדיין לא נבנה.

'אונקלוס' מתרגם: "במחזין נשיא דאתין לצלאה ברע משכן זמנא", נראה, שאת הביטוי - 'מראת' הוא מתרגם - 'במחזין נשיא', כלומר, כלים שבהם הנשים מסתכלות ורואות את עצמן. והביטוי 'אשר צבאו פתח אהל מועד' מכוון לנשים שבאו להתפלל בפתח אהל מועד. ולפי זה נראה, לכאורה, שהוא לא תרגם את הביטוי - 'הצובאות'. 'רמב"ן' מפרש שהכוונה לנשים אשר צבאו, כלומר נאספו אל פתח אהל מועד, ואומר, שאולי הכוונה שהנשים הביאו את הנדבה אל אהל משה שקראו אהל מועד, כי אהל המשכן לא נעשה עדיין.

'אבן עזרא' כן מתייחס ישירות לביטוי זה ואומר: "וטעם הצובאות. כי משפט כל הנשים להתייפות לראות פניהם בכל בקר במראות נחשת או זכוכית לתקן הפארות שעל ראשיהם". לא ברורה כל כך כוונתו, ואולי מתכוון לפרש כפירוש המקובל לפועל זה במובן של התאספות והתכנסות, שהנשים היו רגילות להתאסף מסביב למראות בכדי להתייפות. ואת המשפט - 'אשר צבאו פתח אהל מועד' הוא מסביר, שנשים אלו לא התאספו מסביב למראות בכדי להתייפות, כי סרו מתאוות העולם הזה, ונתנו את המראות נדבה למשכן, ובכל בוקר במקום להתאסף ליד המראות, הן התאספו פתח אהל מועד להתפלל ולשמוע דברי המצות. ונראה, שהביטוי - 'הצובאות' הוא שם תואר לנשים שמהן לקח משה את המראות. כלומר, הוא לא לקח מראות מכולן, אלא לקח 'מראות הצובאות', כלומר רק מהנשים 'הצובאות', ואח"כ מפרש יותר - 'אשר צבאו פתח אהל מועד', מאילו שהיו רגילות לצבוא פתח אהל מועד, או שבביל להביא את נדבתן או שבביל להתפלל ולשמוע דברי תורה. ואין כאן כפילות, אלא בא ללמד שאותן נשים הוגדרו בהגדרה נעלה של - הנשים הצובאות.

חביבות יתירה של המראות הצובאות - 'רש"י' מפרט את סיבת חביבותן של המראות אצל ה': "במראת הצובאת - בנות ישראל היו בידן מראות שרואות בהן כשהן מתקשטות ואף אותן לא עכבו מלהביא לנדבת המשכן, והיה מואס משה בהן מפני שעשויים ליצר הרע. א"ל הקב"ה קבל כי אלו חביבין עלי מן הכל שעל ידיהם העמידו הנשים צבאות רבות במצרים, כשהיו בעליהם יגעים בעבודת פרך היו הולכות ומוליכות להם מאכל ומשתה ומאכילות אותם ונוטלות המראות וכל אחת רואה עצמה עם בעלה במראה ומשדלתו בדברים לומר אני נאה ממך ומתוך כך מביאות לבעליהן לידי תאוה ונזקקות להם ומתעברות וילדות שם שנאי (שה"ש ח) תחת התפורח עוררתך. וזהו שנאמר במראות הצובאות. ונעשה הכיור מהם שהוא לשום שלום בין איש לאשתו להשקות ממים שבתוכו למי שקינא לה בעלה ונסתרה. מדבריו משמע שמפרש את הביטוי - 'הצובאות', שבעזרת המראות העמידו צבאות רבות במצרים, כלומר עם רב. אך, למרות הזהות בין המילים 'הצובאות' ו'צבאו', יוצא מדבריו שהם מתייחסים לשני דברים שונים.

מזל טוב – ברכת מזל טוב ללומד הכולל ר' מרדכי ינאר ולכל ב"ב לנישואי הבת שתחי' בורא עולם בקנין השלם זה הבנין

לעילוי נשמת - הגיליונות והלימוד של השנה מוקדשים לע"נ לומדי הכולל:

ר' משה חיים בן שרגא פייבל הלוי שוורץ ז"ל. ר' אברהם הכהן בן חנום ז"ל.

ולעילוי נשמות - 'חללי נצר אחרון' שמטעם ארגון - 'עמיתים'.

השיעורים מתקיימים בבית הכנסת הניכי הישיבות – רח' מנחת שלמה 3 גני הלך פתח תקוה

שעה 11.15 - שיעור בגמרא מסכת עירובין. שעה 12:00 - שיעור באור החיים הקדוש.

ביום ה' שיעור בפרשת השבוע (שיעור זה מתפרסם בסוף השבוע בבתי הכנסת בעלון של בית המדרש)

לפרטים נא לפנות בטלפון – 0548448692. לתגובות הערות והארות ולקבלת הגיליון במייל, גם כמהדורה מורחבת,

נא לפנות לכתובת – Ingber@bezeqint.net